

MARS - AVRIL 2016
N° 203

ԱՐԶԱԳԱՆԳ

ARTZAKANK - ECHO

Bimestriel bilingue publié à Genève

Déclin démographique préoccupant

Les Arméniens ont toujours connu d'importants flux migratoires. Symbole de ces grandes migrations évoquées dans les poèmes et chansons, la grue (*groung*) est l'oiseau emblématique des Arméniens, qui quittent leur pays sans perdre l'espoir d'y revenir.

Chassés par d'innombrables guerres, invasions, pillages, massacres, et catastrophes naturelles qui ont caractérisé leur histoire, les Arméniens ont été contraints d'émigrer vers des contrées plus paisibles. C'est ainsi qu'à travers les siècles, les terres historiquement arméniennes se sont petit à petit vidées de leur population arménienne laissant la place aux peuples envahisseurs. Ce processus a atteint son paroxysme durant le génocide et les années qui ont suivi.

Après la soviétisation de la première République d'Arménie en 1920, le pays ne comptait que quelques 702'000 habitants. Cependant, grâce à la croissance enregistrée dans les décennies suivantes, la population a atteint 3'304'776 personnes en 1989.

La saignée démographique observée au cours des vingt dernières années provoquée principalement par les difficultés économiques qu'a connues le pays après l'indépendance de 1991 mais aussi par d'autres facteurs tels que le manque d'indépendance judiciaire et la corruption, ne cesse d'augmenter et suscite une grande préoccupation tant en Arménie que dans la diaspora.

Récemment, des chiffres alarmants ont été rendus publics par le service national arménien des statistiques. Pour la première fois depuis 35 ans, l'Arménie a vu sa population baisser en dessous de 3 millions d'âmes. La République comptait 2'988'600 habitants au 1er janvier 2016 soit 12 000 de moins qu'il y a une année. Selon les chiffres officiels, plus de 290'000 personnes ont quitté l'Arménie depuis 2008. Par ailleurs, selon le rapport des Nations Unies "Perspectives de la population mondiale 2015", la population d'Arménie diminuera et atteindra en 2100 1'800'000 personnes!

Au vu de ces statistiques, les milieux concernés par l'avenir de l'Arménie tirent la sonnette d'alarme. En effet, il ne s'agit plus d'émigration mais de dépeuplement qui, d'ici peu, pourrait compromettre la viabilité de l'Etat arménien. L'exode a atteint de tels niveaux qu'il représente un danger important pour la sécurité nationale, les structures de l'Etat et le >>>

Բովանդակություն

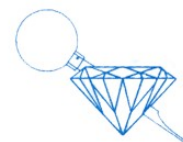
- Էջ 5-** Աշային «անեծք»
Էջ9- Ռ՛վ էր Աշուղ Մկրտիչը
Էջ 11- Քոչարի. հայկական պարի պատմությունը
Էջ 12- Օսմանեան Կայսրութեան մէջ հայկական եկեղեցիներու կալ-լածագիրներ կը հրապարակուին
Էջ 15- Թուրքիայի խորհրդարանի հայ պատգամաւորը հայերէնով այցեքարտ է տպագրել
Էջ 16 - Ժընեւ և Լեման շրջանի Սուրբ Յակոբ Յայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ լուրեր

Sommaire

- P.2-** Aide d'urgence à un hôpital pour enfants d'Erevan
P.3- La tournée en Suisse Romande de *Little Singers of Armenia*
P. 4- La dépouille de Levon Ekmekdjian rapatriée en France
P.6- Camp d'été au Centre TUMO
P.7- Hommage à trois femmes remarquables
P.10- Vos Arméniens, pas les miens!
- Lexique culinaire trilingue édité par ACAM
P.12- Vartan Sirmakes alloue USD 1 million à une société de production de produits textiles à Gumri
P. 13- En hommage à Heidy Haroutunian - Avetis Aharonian. *Le village suisse*
P. 14- Arménie: un record du monde fait revivre toute une région
P. 15- Université de Venise: Cours intensif d'été de langue et culture arméniennes - Livre numérique *Découvrons Erevan*
P. 18- Nouvelles de l'Ecole Topalian
P. 20 - Nouvelles de l'Union Arménienne de Suisse

Avec les compliments de
TAVITIAN
Atelier de sertissage

TAVITIAN S.A. - 18, ch. des Aulx - 1228 Plan-Les-Ouates - Téléphone 022 346 93 02 - Fax 022 346 93 04
tavitian@bluewin.ch

Aide d'urgence à un hôpital pour enfants d'Erevan

L'Eglise Catholique du canton de Zurich apporte son soutien à l'Hôpital pédiatrique Arabkir d'Erevan par une contribution de CHF 15'000.

C'est grâce à l'aide de l'organisation à but non lucratif *Direct Aid Association* (DAA) que les maisons familiales pour patients appartenant à l'hôpital seront rénovées. Les familles démunies trouveront un endroit où se loger dans cette zone reculée, destinée à devenir un lieu de traitement médical dans la capitale. Ces maisons donneront la possibilité aux parents des enfants malades d'y séjourner et offriront une école, un jardin d'enfant, des ateliers de bricolage et une place de jeu pour enfants. Des services psycho-sociaux et un programme mère-enfant seront également proposés dans ces bâtiments. La DAA, en coopération avec l'Hôpital pour enfants de Zurich, met en place une formation continue en pédiatrie (prise en charge par les fonds de la loterie du canton de Zurich). En conséquence, grâce à ses avantages médicaux et son offre dans le domaine social, l'Hôpital pédiatrique Arabkir permettra aux familles de rester à la campagne.

Entrée d'une maison familiale (Photo: zvg)

Le soutien financier est assuré depuis quelques années grâce à des contacts intensifs entre l'Eglise Catholique du canton de Zurich et les églises orthodoxes, et en particulier l'Eglise apostolique arménienne. En septembre 2015, un groupe d'une douzaine de zurichoises et zurichoises, parmi lesquels les 3 pasteurs: Shnork Y. Tchekidjian (église apostolique arménienne), Peter Wittwer (église réformée) et Titus Lenherr (église catholique) et également Stephan Schwitter, directeur du domaine de la pastorale des migrants auprès du conseil synodal, se sont rendus en Arménie. Ils ont pu visiter l'Hôpital sous la direction des représentants locaux. ■

Source: www.zh.kath.ch

Déclin démographique préoccupant

➤➤➤ concept même de la nation arménienne. Dès lors, il est temps de se mettre sérieusement à l'œuvre pour assurer aux habitants de l'Arménie les infrastructures et conditions nécessaires leur permettant de créer une économie durable et prospère. Cela sous-entend naturellement l'assainissement du climat social et moral notamment en garantissant le respect des droits fondamentaux des citoyens et citoyennes, l'application équitable et uniforme des lois et l'éradication de la corruption. Si nous ne voulons pas devenir un peuple sans patrie, cet objectif devrait être une priorité pour les autorités arméniennes mais aussi pour les organisations de la diaspora, qui devraient prendre en urgence des mesures sincères et efficaces visant à inverser la courbe de l'émigration. ■

M. S.

Université de Genève
Faculté des Lettres - Unité d'arménien

Cours public - Entrée libre

***D'Est en Ouest: identité et altérité en exil
L'exemple de la littérature arménienne
du XXe siècle***

Par Valentina Calzolari Bouvier
Professeure d'études arméniennes

**Uni-Philosophes, salle 204
Vendredi 14h15 - 16h00**

8 avril: "Proche, trop proche...": un Occident "dévorateur"? - *La retraite sans fanfare* (1929) et les nouvelles de Ch. Chahmour.

22 avril: "Etranger à soi-même": N. Sarafian, "L'Arménien sur le globe" - *Le Bois de Vincennes*, entre espace symbolique et espace réel.

8 mai: Du Même à l'Autre et de l'Autre au Même dans la poésie de N. Sarafian - Une identité mouvante comme le *Flux et reflux* de la Méditerranée.

13 mai: "Je n'ai pas de village, mon village est mort, je porte son deuil" - La littérature arménienne "de la nostalgie", aux Etats-Unis et en France.

20 mai: Quitter la langue d'origine pour adopter la langue d'accueil - *De I ask you ladies and gentlemen* de L. Surmelian aux romans de W. Saroyan.

Renseignements: valentina.calzolari@unige.ch
www.unige.ch/lettres/meslo/armenien/index.html

ԱՐԶԱԿԱՆԿ ARTZAKANK - ECHO

Case postale 153 - 1211 Petit-Saconnex 19
Tél. 022 700 36 85 - artzakank@worldcom.ch
Responsable de publication: Maral Simsar
Prix d'abonnement annuel: CHF 30.- (6 numéros)
CCP 12-17302-9 - IBAN CH07 0900 0000 1201 7302 9

ZIRAN

ծիրան = abricot = prunus armeniaca

ZIRAN pierrot hans Schaffhauserstrasse 30 CH-8006 Zürich
+ 41 44 241 41 31 + 41 79 666 01 26 - Notre Magasin Arménien
Voyages en Arménie - Vente de produits d'Arménie
Promotion de travaux payés - Entraide sociale ...
Rencontres culturelles **info@ziran.ch - www.ziran.ch**

La tournée en Suisse romande de *Little Singers of Armenia*

La venue en Suisse des «*Little Singers of Armenia*» (ALS), chœur composé de 40 jeunes de 11-18 ans, n'est pas un événement anodin... Il s'agira de leur première tournée de concerts en Suisse romande, après 3 concerts donnés il y a fort longtemps.

Créé en 1992 par M. Tigrane Hékékian, ALS parcourt l'Arménie et le monde entier et participe à beaucoup de festivals internationaux. Le chœur a reçu plusieurs prix lors de nombreux concours.

Ce chœur porte bien haut le drapeau arménien! Qui, mieux qu'eux, peut diffuser dans le monde entier «l'image sonore» d'une Arménie jeune, joyeuse et dynamique? ALS fait partie des meilleurs ensembles de leur catégorie au monde...

Ces enfants et adolescents transmettent la culture musicale des Arméniens d'Arménie aux Arméniens de la diaspora. En 2001, ALS a été désigné ambassadeur culturel par la Fédération européenne des chœurs de l'Union!

Dans cette tranche d'âge, les choristes changent souvent; pourtant le groupe garde son identité musicale et vocale, que cultive leur chef, «Maestro» Hékékian (<http://en.als.am/seniorchoir/about.php>).

Les ALS servent de nombreuses causes: habités de profondes valeurs humaines, ils diffusent leur passion de la musique chorale, arménienne et traditionnelle. De nombreux compositeurs arméniens ont écrit des œuvres à leur intention (plus de 50).

Le groupe est animé d'un bel esprit d'équipe: les choristes s'impliquent elles-mêmes dans la vie du chœur, accueillent et prennent en charge les nouveaux et s'assurent que tous soient prêts pour les répétitions et concerts.

Les ALS pratiquent une «démocratie interne» unique, audacieuse et exemplaire, notamment en élisant les responsables pour chaque registre, ce qui explique la formidable homogénéité du groupe, son enthousiasme, sa reconnaissance à l'égard d'un chef qui leur insuffle des valeurs éthiques élevées, leur permet de voyager en les mettant en contact avec d'autres cultures.

Lorsque j'ai découvert cette phalange stupéfiante en 2002, je ne les ai plus «lâchés». Ayant établi une relation d'amitié durable avec le «Maestro» et son chœur et en leur apportant un soutien par tous les moyens possibles. En échange, je me vois offrir le privilège de les diriger en concert lors de mes passages en Arménie, expérience à chaque fois merveilleuse et unique.

Actuellement, je produis et finance leur prochain CD (œuvres de Britten pour chœurs d'enfants) et mets la dernière main à l'organisation pour eux d'une...

TOURNÉE EN SUISSE ROMANDE

Ce projet est le fruit d'une passion née de l'amour du chant choral d'une personne qui avait écouté un de leur CD. Époustouffée, elle m'a suggéré de les faire venir se produire en Suisse. À mon objection quant au coût élevé qu'une telle tournée engendrerait, elle a répondu en mettant sur la table une somme d'argent propre à assurer le ¾ du budget de la tournée!

J'ai relevé ce redoutable défi, malgré mon inexpérience quant à l'organisation d'un événement d'une telle ampleur! Que de travail depuis mai 2014, mais que de travail encore qui m'attend à l'approche de la tournée! Elle aura lieu du 11 au 26 mai de cette année.

En voici l'agenda des concerts:

12 mai à 20h: Église catholique St-Martin d'Onex (GE)

13 mai à 20h: Concert de bienfaisance au Victoria Hall (GE)

14 mai à 17h45: Église du Collège St-Michel (FR) (dans le cadre des festivités de l'anniversaire des 40 ans du Chœur du Collège St-Michel)

15 mai à 17h: Même endroit, même contexte: Retransmission en direct sur Espace 2 dans le cadre de «L'Heure musicale»

17 mai à 20h: Église catholique du Sacré-Cœur d'Ouchy (VD)

18 mai à 20h: Maison Pulliérane (Pully VD)

20 mai à 20h: Église de St-Légier-La-Chiésaz (VD)

21 mai à 20h: Basilique de St-Maurice (VS)

22 mai à 17h: Salle Del Castillo à Vevey (VD)

24 mai à 20h: Église paroissiale de Fully (VS), en partenariat avec le Chœur Renaissance de Martigny

26 mai 17h: Concert final en la cathédrale de Valère, à Sion (VS)

Nous comptons beaucoup sur votre présence lors des concerts genevois, notamment pour le concert du **Victoria Hall** dont les recettes seront versées en faveur des Arméniens victimes du >>>

La dépouille de Levon Ekmekdjian rapatriée en France

La dépouille de Levon Ekmekdjian, un membre de l'Armée secrète arménienne pour la libération de l'Arménie (ASALA), qui avait été pendu en Turquie en 1983, a été rapatriée en France à la fin décembre 2015, au terme d'une longue procédure engagée par sa famille auprès des autorités turques.

Né en 1958 au Liban, Levon Ekmekdjian était l'un des deux membres d'un commando de l'ASALA qui avait attaqué l'aéroport Esenboğa d'Ankara avec des explosifs et des armes automatiques, le 7 août 1982. Selon les chiffres officiels, cette attaque avait coûté la vie à neuf personnes, ainsi qu'au deuxième membre du commando, Zohrab Sarkisian, et avait fait 72 blessés. Levon Ekmekdjian, qui avait survécu aux tirs des forces de l'ordre turques, avait été détenu à la prison de Mamak, où il avait subi de nombreuses tortures avant d'être condamné à mort. Sa condamnation avait été confirmée le 28 janvier 1983 et il avait été pendu le matin du lendemain dans un climat de haine envers les Arméniens, attisé par le régime militaire alors en place en Turquie. La poétesse Silva Kapoutikyan avait écrit en sa mémoire son poème *Requiem nocturne*.

(Photo team-aow.discuforum.info)

En 2013, sa famille a remis un dossier à l'Association des Droits de l'Homme de Turquie (IHD) et l'a in-

La tournée en Suisse romande de *Little Singers of Armenia*

►►► conflit du Proche-Orient, mais aussi pour le concert chez nos amis de l'église **St-Martin d'Onex**: ils y donneront un concert de musique sacrée. La paroisse s'engage beaucoup dans ce projet et s'occupera de trouver des hébergements aux choristes durant leur séjour à Genève. **Avis à celles et ceux, habitant la région d'Onex, qui pourraient héberger des choristes**: appelez M. Correnti au 079 258 37 89 ou contactez-le correnti@zssa.ch

Merci d'avance aux volontaires qui pourraient nous aider à faire de ces 2 concerts un franc succès, notamment pour la promotion: distribution de papillons (flyers), pose d'affichettes, etc. Mes coordonnées: Pierre-Alain Beffa, St-Légier, beffa@lagoulue.net, tél. 021 943 22 57. Mobile (sms): 079 178 48 95.

La même requête est adressée aux Arméniens de la «diaspora lausannoise»: nous aurons à peu près les mêmes besoins qu'à Genève!

Venez écouter les «Little Singers of Armenia»: ceux qui viendront aux concerts n'auront aucun regret! ■

Pierre-Alain Beffa, organisateur de la tournée

formée d'une démarche auprès des autorités turques en vue du transfert de la dépouille de Levon Ekmekdjian à Paris. Les membres de l'IHD l'ont localisé dans le cimetière Cebeci Asri d'Ankara et suite à deux ans de formalités, le corps de Levon Ekmekdjian fut exhumé le 23 décembre 2015 et transporté à Paris, où il sera mis en terre, après une vérification d'ADN.

Dans une conférence de presse de la branche d'Istanbul de la Commission Antiracisme et Anti-discrimination de l'IHD tenue le 7 janvier dernier, Eren Keskin, l'avocate de la famille, a dénoncé la lenteur des démarches administratives, qui, selon elle, n'auraient pas dû prendre plus d'une journée.

Meral Çıldır, vice-présidente de l'IHD, a déclaré que l'exécution et la condamnation de Levon Ekmekdjian étaient illégales: Il n'avait pas eu de défenseur et n'avait pas pu faire appel du jugement. Dans une déclaration, il avait exprimé des regrets et, selon la loi en vigueur de l'époque, il n'aurait pas dû être exécuté. «Levon Ekmekdjian a eu un traitement spécial parce qu'aux yeux du pouvoir, il n'était pas un "terroriste" mais un "terroriste arménien" a-t-elle souligné.

Selon Çıldır, les détails sur l'attaque ont été gardés confidentiels et considérés pendant très longtemps comme des secrets d'Etat. Malgré certains témoignages et l'accessibilité de documents non-officiels, toute la lumière sur cet événement n'a pas encore été faite. ■

Sources: bianet.org, yerepouni-news.com, armenews.com

Այշային «Անեծքը»

Դոկտ. Յրայր Ճեպեճեան

Այշային հանդիպեցայ Նիկոսիա, Կիպրոս: Եկած էր մաս կազմելու Քրիստոնեական տեղեկատուութեան կազմակերպութեան մէկ համագումար-ժողովին: Ան բաղաձայնութեամբ թրքահայտակ էր, ազգութեամբ՝ թուրք եւ Պոլսոյ բնակիչներէն:

Այշան երիտասարդ աղջիկ մըն է, որ ապրելու եւ գործելու տենչ ունի, բայց նաեւ կեանքի ու համոզմունքներու նկատմամբ՝ կեցուածք:

Ինծի հետ հանդիպել եւ գրուցել, մանաւանդ գիտնալէ ետք, որ ես հայ եմ՝ Այշան սկսաւ իր կեցուածքները մէկ-մէկ բացայայտել:

«Երեւի կ'ատես եւ չես փափաքիր թուրքի մը հետ խօսիլ», եղաւ Այշային առաջին արագ ակնարկը, աչքերը վար եւ քիչ մը ծայրէն հպանցիկ նայուածք մը նետելով վրաս:

«Այդպէս չէ, բայց մեր միջեւ առկայ է մեծ «թնճուկ» մը, որ պետք է հանգուցալուծել», եղաւ իմ պատասխանս:

Այշան նկատեց, որ իմ հետս կարելի է խօսակցութիւնը շարունակել: Երեւի սպասեց իմ դիրքորոշումիս, թէ արդեօ՞ք պիտի ուզէի հետը խօսիլ: Վերջապէս ես հայ եմ եւ ինքը թուրք:

Եւ չուշացաւ երիտասարդ Այշային կեանքի պատմութիւնը: Հաւանաբար նաեւ ես պետք էր կրահէի, թէ ան կ'ուզէ իր պատմութիւնը ներկայացնել ինծի, որպէսզի ես ալ գիտնամ:

«Ճանաչեմ Դոկտ. եւ ընտանիքիս բոլոր անդամներն ալ իսլամական կրօնքին եւ դաւանանքին կը պատկանին», եղաւ Այշայի առաջին ակնարկութիւնը:

Այշան այսօր երեսուն տարեկան է. ան քսան տարեկան հասակին դարձած է քրիստոնեայ, եւ այսօր կը գործէ Պոլսոյ մէջ Քրիստոնեական տեղեկատուութեան մէկ կազմակերպութեան հետ: «Ճողոքս եւ ընտանիքս տակաւին իսլամ են», ըսաւ ան:

Այշային ընտանիքը տակաւին կը յարաբերի անոր հետ, անկախ այն իրականութենէն, որ ան քրիստոնեական հաւատամքը ընդունած է՝ իր կեանքին իբրեւ հիմք: Եւ Այշային համար քրիստոնեայ ըլլալը միայն հաւատքի մարմնացում չէ եղած, այլ՝ կեանքին բացուելուն, ինչպէս նաեւ «ուրիշը» տեսնելու եւ հասկնալու միջոց:

«Հայրս ազգայնամոլ թուրք է», ըսաւ Այշան, «եւ մենք մեր կրթութիւնը ստացանք դաստիարակուելով ազգայնամոլ ու ծայրահեղ ուսուցմունքով», ակեցուց ան: Քրիստոնեայ ըլլալէ ետք, Այշան սկսած է բացուիլ աշխարհին, տեսնել ուրիշը, եւ հասկնալ ու ընդունիլ զայն: «Եւ այդ «ուրիշին» մէջն է նաեւ հայը, որուն ընդմէջէն իմացայ ու սորվեցայ Հայոց ցեղասպանութեան մասին, ծանօթանալով այդ ահաւոր դէպքե-

րուն, որ իմ ժողովուրդս գործած է ձեզի դէմ», ըսաւ Այշան:

Այշային համար՝ Ցեղասպանութիւնը եւ իր երկրի արիւնոտ ու սարսափազդու պատմութիւնը ուրուականի մը նման գիւնք հալածած է ու ցայսօր կը շարունակէ հալածել: «Չեմ ուզեր իմ ինքնութիւնս առնչել այս երկրին ու ժողովուրդին հետ», եղաւ Այշայի զորաւոր ու խիզախ կեցուածքը. ան աչքերը ակելի հաստատ եւ ինքնավստահ կերպով սեւեռեց վրաս ու շարունակեց. «Իմ հայրս չի գիտեր իր ընտանիքին պատմութիւնը: Իսկ «պատմութիւնը» չի գիտնալը պատահական երեւոյթ չէ, այլ՝ կանխամտածուած ծրագիր՝ ջնջելու համար անցեալի հետ կապուած ամէն փաստ ու յիշատակ»:

Այշային ընտանիքը Գոնիայէն է. հոն ապրած են յոյներ: «Կրնա՞ք ըլլալ, որ ես յունական արմատներ ունիմ», շուարած հարցուց ինծի ինքնութեան փնտռութիւն մէջ եղող երիտասարդուհին:

Այշան կը փնտռէր պատկանելիութիւն՝ հեռանալու եւ անջատուելու համար իր ներկայի ինքնութենէն, որմէ ամէն ձեւով կը փորձէր փախուստ տալ: Անոր դէմքին վրայ գծուեցաւ պզտիկ ժպիտ մը, կարծես «յոյս»-ի ժպիտ մըն էր, որուն կ'ուզէր ամէն զնով հասնիլ: «Մարդիկ կ'ըսեն ինծի, որ դէմքիս գիծերն ու արտայայտութիւնները յունական են», ակեցուց ան:

Իմանալէ ետք, թէ քանիցս գտնուած եմ թուրքիա եւ յատկապէս Պոլիս, Այշա ըսաւ. «Մեր երկրին վրայ անեծք կայ»: «Այս անեծքը ամէն օր կ'ապրիմ, եւ ասոր համար չեմ ուզեր առնչուիլ իմ ժողովուրդիս հետ»: Ու դարձեալ ինծի նայելով հարց տուաւ. «Չե՞ս զգացած այս անեծքը երբ յաճախ գտնուած ես Պոլիս»:

Այշային «անեծքը», իմ եւ հայուն համար Ցեղասպանութեան ցաւն է: Եւ Ցեղասպանութեան ցաւը՝ իմ «անեծքը», հայուն ապրած եւ տակաւին շարունակուող կեանքն է որ վերածուած է ինքնութեան: Այս «ինքնութիւն» էր, որ պետք է բաժնէի Այշային հետ:

«Իմ ընտանիքս քսան եւ հինգ նահատակ տուած է Հայոց դէմ գործուած տարբեր ցեղասպանութիւններուն ընթացքին. սկսելով Ատանայի ջարդերէն, 1909-ին եւ մինչեւ Մեծ Եղեռնը», ըսի Այշային: «Եւ այս իւրաքանչիւր հայուն անեծքն է, որովհետեւ իւրաքանչիւր հայ ընտանիքի մէջ կայ թափած արիւն»:

Սկսած էի տեսնել, թէ Այշան զգայուն նկարագիր իւրացուցած անձ մըն է: Եւ եթէ ան ունէր հաս->>>

La Gaîté depuis 1928

La Gaîté/Intercome SA
13, Rue de la Rôtisserie
1204 Genève
022 311 87 08
info@lagaité.ch
www.lagaité.ch

Articles de fêtes

Guirlandes, ballons & cotillons
Costumes & accessoires de déguisements
Farces & attrapes
Drapeaux

Այշային «Անեծքը»

»»» տատ եւ խիզախ կեցուածքներ, բայց նոյնքան մեղմ սիրտ ու հոգի մը: Այշային աչքերուն մէջ սկսան կուտակուիլ արցունքներ: «Անեծքին» արցունքները:

Հեմ գիտեր սակայն, թէ ինչո՞ւ «մխրճուեցայ» նկրթին մէջ եւ պատմութեան սեւ փորձառութիւնները մէկ-մէկ կ'իսկնէր անոր հետ: Եւ իմ ընտանիքիս պատմութիւններուն անդրադառնալով վեր առի իմ հարազատներէս՝ հօրս, մօրեղբօրս, տոբթ. Ֆիլիպ Յովնանեանի քաջարի կեցուածքը, երբ բռնած էր իր փոքր եղբօր սպաննող թուրք զինուորականը, որ Համաշխարհային Ա. պատերազմի ընթացքին ծանրօրէն վիրաւորուած էր եւ բերուած հիւանդանոց, ու դրուած անոր խնամքին տակ: Ան բռնած էր թուրքը եւ ոչ թէ սպաննած զայն, երբ այդ նոյն թուրք զինուորականը շախշախած էր իր պատանի եղբօր գլուխը:

«Այս պատմութիւնը հոյիվուտեան ֆիլմ չէ»: Ես կը խօսեի Այշային հետ՝ դեմքիս վրայ պզտիկ ժպիտով մը, բայց այդ ժպիտը խառնուած էր տխրութեան: Որովհետեւ ասիկա իմ հարազատ պատմութիւնս է, որ իմ մէջս կերտած է «ցաւը»:

«Այս է հայուն կեցուածքը: Հայը չի սիրեր սպաննել՝ կ'ուզէ բռնել», եղաւ իմ եզրակացութիւնս:

Բայց «բռնելը» ունի նաեւ իր պարտաւորութիւնները: «Ես Հայոց ցեղասպանութենէն վերապրողներու երրորդ սերունդին կը պատկանիմ, իսկ զաւակներս չորրորդ: Մենք չ'ապրեցանք Ցեղասպանութիւնը, բայց մեր բոլոր էութեան մէջ կը կրենք ցաւը՝ բոլ ըսած անեծքիդ ցաւը», ըսի Այշային:

Կը զգայի, որ պէտք է շարունակեմ. «Գիտեմ, որ դուն Ցեղասպանութիւնը չի գործեցիր: Բայց ինչպէս ես իմ ժողովուրդիս կրած ցաւը կ'ապրիմ, դուն ալ պիտի ապրիս բուկիններուդ գործած ոճիւրիս հետեւանքը, եւ պիտի աշխատիս բռնել իմս՝ հայուն ցաւը»: Պարտականութիւն, թէ մարտահրաւեր երիտասարդ Այշային:

Զգացի, որ ծանրաբեռնուած էի: Եւ նոյնքան ծանրաբեռնած էի Այշային մեղմ ու զգայուն, միաժամանակ փխրուն հոգին, որ կը փնտռէր ելք մը՝ անեծքի իր կեանքէն դուրս գալու համար:

Կը գտնուէիք ընկերային հաւաքոյթի մը մէջ: Մեզի հետ էին նաեւ բաւական այլ բարեկամներ: Մեր խօսակցութեան տուիք «ընդմիջում» մը:

Հաւաքոյթի աւարտն էր արդէն եւ պէտք էր մեկնելիք: Այշան դարձեալ մօտեցաւ. անոր աչքերուն մէջ կար այդ նոյն արցունքը: Անեծքին արցունքները, բայց Այշան իր հաստատ կեցուածքին մէջ էր դարձեալ:

«Կ'ուզեմ ներողութիւն խնդրել քեզի տառապեցնող այդ ցաւին համար, որ մենք պատճառած ենք», ըսաւ ան:

Այշային եւ իմ միջեւ այդ օրը կար մէկ օղակ, որ կը միացներ մեզի. այդ ալ «անեծքն» էր: Անեծքը՝ Ցեղասպանութեան եւ անոր ահաւորութեան: Իմ եւ իւրաքանչիւր հայուն ցաւը, որ մինչեւ այսօր կը շարունակենք տանի:

Այշա եւ իւրաքանչիւր թուրք, գիտակցին թէ ոչ, ընդունին թէ դրժեն Հայոց ցեղասպանութիւնը. անոնք իրենց կեանքերուն եւ երկրին վրայ կը զգան

Camp d'été au Centre TUMO

Le Centre TUMO des technologies créatives à Erevan organise un camp d'été destiné aux enfants venant des quatre coins du monde mais aussi des villages reculés de l'Arménie. Le camp TUMO propose aux adolescents âgés de 12 à 18 ans des ateliers, des activités sportives et des visites à la découverte de l'Arménie.

Le camp d'été propose un programme d'une à six semaines, selon les préférences des participants, leur permettant d'acquérir une expérience pratique dans les quatre domaines principaux de TUMO: l'animation, la conception de jeux vidéo et de sites Web et les médias numériques, ainsi que des compétences techniques et artistiques complémentaires telles que la photographie, la musique et la robotique.

Du 20 juin au 30 juillet 2016, les étudiants pourront participer à des ateliers et laboratoires d'apprentissage du Centre TUMO en version intensive. Ils auront l'occasion de côtoyer des professionnels célèbres du pays, visiter les plus beaux sites historiques et naturels de l'Arménie et se faire des amis pour la vie. Les participants peuvent choisir de rester une semaine ou plus, le programme de chaque semaine étant différent des autres. Au bout de seulement une semaine, ils seront en mesure de compléter leur projet dans le domaine de leur choix.

Mais le plus important est que les adolescents découvriront une Arménie moderne, à l'avant-garde de l'art et de la technologie. Grâce au camp TUMO, l'Arménie deviendra le lieu où ils apprendront à construire des robots, créer des jeux vidéo et faire leur chemin pour devenir les innovateurs de demain.

Pour de plus amples informations, les parents intéressés peuvent s'adresser à camp@tumo.org ou visiter tumo.org/camp ■

ու կ'ապրին այդ անեծքը, որ ուրուականի մը նման կը հալածէ զիրենք:

Հեմ գիտեր մինչեւ ե՞րբ Այշան եւ իր նմանները պիտի կարենան փախչիլ իրենց ինքնութենէն, եւ կամ պիտի ապրին այդ ինքնութենէն անջատ: Վերջապէս սակայն «անեծքը» տակաւին առկայ է: Այշային եւ իւրաքանչիւր թուրքին «Անեծքը», ինչպէս նաեւ՝ հայունը, որ պէտք է բռնուի ու հատուցուի: ■ Յ. Ճ.

Hommage à trois femmes remarquables

Le jeudi 4 février, au Lycéum Club de Genève, un public curieux est venu assister à la causerie-concert de la violoniste Armène Stakian, à la découverte de la vie et de l'œuvre de trois Arméniennes: Elisabeth Zorian-Chahnazarian, Takouhi Beer-Zorian et Arménouhi Stakian-Pechdimaldjian. Cette soirée originale évoquant la personnalité de ces femmes, en présence de certains de leurs descendants, était agrémentée de pièces musicales pour violon seul données par Armène Stakian et d'une projection de photos des protagonistes et d'œuvres d'art créées par Takouhi Beer-Zorian – rassemblées dans un Power-Point réalisé par M. Persio Fantauzzi -.

Aujourd'hui, peu de personnes de notre communauté se souviennent des noms et de l'œuvre de ces trois Arméniennes qui ont pourtant joué un rôle important à l'orphelinat de Begnins. Armène Stakian a eu l'excellente idée de leur rendre hommage à sa manière. Nous l'avons rencontrée pour en savoir plus sur sa démarche et par là même raviver la mémoire de ces personnalités hors du commun.

La soirée causerie-concert que vous avez organisée avait pour titre "Rencontre avec trois femmes remarquables". En quoi ces femmes étaient-elles remarquables?

Rostom
Zorian avec
son épouse
Elisabeth et
leur fille
Takouhi

Elisabeth Zorian, née Chahnazarian (1873-1949) était remarquable autant par sa personnalité que par les études très poussées qu'elle a faites. Fille du prince-gouverneur du Karabagh, née à Chouchi, Elisabeth vient à Genève pour faire des études à l'université. En 1898, une année après avoir obtenu son baccalauréat en sciences physiques et naturelles, elle épouse à Tiflis et contre le gré de ses parents, Rostom Zorian, l'un des trois fondateurs de la Fédération Révolutionnaire Arménienne (FRA). Ce dernier est d'ailleurs obligé de s'enfuir à l'étranger immédiatement après la cérémonie du mariage, afin d'échapper à la police tsariste. Elisabeth le rejoint à Philibé en Bulgarie où ils fondent ensemble une école: l'école Zorian, qui devient rapidement un lieu socio-culturel où l'on donne également des cours du soir aux travailleurs. N'est-il pas extraordinaire d'avoir, déjà en 1899, créé des cours pour les travailleurs? De retour à Tiflis en 1902, Elisabeth enseigne les sciences naturelles dans deux écoles arméniennes et donne également des cours à l'Université tandis que Rostom mène une vie d'errance, entièrement consacrée au Parti; il mourra prématurément

Armène STAKIAN

Violoniste suisse de père arménien, **Armène Stakian**, disciple de **Corrado Romano** - 1er prix de virtuosité du Conservatoire de Genève - et d'**André Gertler** - 1er prix et diplôme supérieur avec distinction du Conservatoire Royal de Bruxelles -, développe son

répertoire auprès de **Sándor Végh**, tout en dirigeant une classe de violon au Conservatoire de musique de Genève, dont elle est nommée professeur honoraire en 2007.

Elle donne de nombreux concerts et effectue des tournées à l'étranger et Outre-Atlantique, avec l'Ensemble Reymond, le Trio à cordes de Genève, en duo violon-piano avec D. Spiegelberg, F. Felgenhauer, D. Fuchs, S. Koumrouyan, S. Igityan, en duo violon-guitare avec M. Charosky, F. Stride et en duo violon-violoncelle avec D. Sigris.

Son répertoire de concertiste et sa discographie www.stakian.com font la part belle aux compositeurs du XXème siècle: Bartók, Stravinski, Martin, Hindemith, Khatchatourian, Jolivet, Ashot, Martinon, Zbinden, Milić, Mansourian, Giger, Takemitsu. Plusieurs œuvres de musique contemporaine ont d'ailleurs été composées pour l'artiste genevoise, dont la Sonate violon-piano de Lionel Rogg (2005), qu'elle a enregistrée avec Daniel Fuchs, et plus récemment la « Danse d'Armène » (2008) et « Une Spirale » (2010), pièces pour violon seul du compositeur schaffhouseois Martin Sigris.

Avec une inlassable curiosité musicale, elle aime transmettre son plaisir de la découverte...ce qui ne l'empêche pas d'avoir enregistré par exemple la Partita en ré mineur de J.S. Bach, jugée « tout simplement excellente » par Sándor Végh...

du typhus à Tiflis en 1919. Dès 1914, Elisabeth revient en Suisse avec sa fille Takouhi, reprend ses études afin de travailler à sa thèse, et obtient en 1920, le grade de docteur ès sciences naturelles. Elle fait partie des premières femmes qui ont fait un doctorat à Genève.

En 1922, le comité suisse pour l'Arménie fonde l'orphelinat de Begnins, et fait appel à Madame Zorian pour l'enseignement de sa langue maternelle d'une part, des sciences et mathématiques d'autre part. Par son enseignement, elle accomplit la noble mission d'inspirer aux élèves du Foyer de faire des études supérieures, souvent scientifiques, dans le but de reconstituer une "intelligentsia", élite de la nation. En 1935, la colonie arménienne de Genève lui rend hommage pour avoir consacré 40 ans de sa vie à l'enseignement. Des quatre coins du monde parviennent des messages et des souvenirs affectueux d'anciens élèves et amis. La presse arménienne rappelle et souligne l'œuvre magnifique accomplie par Elisabeth Zorian. >>>

Hommage à trois femmes remarquables

▶▶▶ Takouhi Beer-Zorian, fille d'Elisabeth, est, quant à elle, une artiste extraordinaire. Elle accomplit ses études aux Beaux-Arts où elle rencontre Charles Beer (le grand-père de l'ancien conseiller d'état genevois Charles Beer), un artiste peintre issu de la haute bourgeoisie hongroise, et l'épouse en 1923. Elle seconde sa mère Elisabeth dans son enseignement au Foyer de Begnins et, de même que son mari, y enseigne la peinture et le dessin.

Takouhi et Charles Beer avaient ouvert une boutique à la Grand-Rue, dans la vieille ville de Genève, dans laquelle ils exposaient leur art, tout en participant à bon nombre d'expositions. Takouhi excellait dans la céramique, mais également dans le batik et toucha même au vitrail. Son art, alliant les ors de Byzance à un dessin d'une grande modernité, témoigne de sa féconde imagination. Il faut rappeler que pour les Noëls arméniens de notre enfance, Takouhi confectionnait des médailles en céramique – chaque année sur un thème différent –, vendues au profit du Foyer arménien.

La troisième femme est ma grand-mère Arménouhi Stakian-Pechdimaldjian (1889-1971). Orpheline de mère à l'âge de deux ans, elle fréquente pendant son adolescence l'école secondaire de sa ville natale Adabazar. Au seuil de la dernière année pour l'obten-

tion du baccalauréat, elle sera chassée de la maison par sa marâtre, qui la contraint à aller vivre chez sa sœur Dikranouhi, où elle rencontrera son futur mari Meguerditch Stakian. Ce dernier, instituteur et musicien, est très apprécié notamment pour sa belle voix et sa connaissance de la musique sacrée arménienne. Quatre enfants naissent de cette union durant la période du génocide. Hélas, Meguerditch contracte la maladie du sommeil et doit être transporté dans un hôpital à Constantinople où il meurt. Devenue veuve à l'âge de 32 ans, avec 4 enfants à élever, ma grand-mère se fait engager comme cuisinière à l'école suisse à Constantinople. Il s'agit d'un orphelinat fondé par le genevois Léopold Favre à Sébaste, puis déplacé à Constantinople. Peu de temps après, l'école décide de poursuivre son action en faveur des Arméniens en Suisse, sous l'impulsion du Pasteur Krafft-Bonnard, et propose à tout le personnel de les y emmener. C'est ainsi qu'Arménouhi se retrouve dès 1922 à Begnins avec ses quatre enfants ; elle s'occupe de l'éducation et des soins donnés aux garçons, dont elle s'occupe comme de ses propres enfants. Les orphelins, dont beaucoup n'avaient pas de mère, l'appelèrent "Mairig" (« maman ») jusqu'à sa mort en 1971. Elle possédait un mélange de tendresse et d'exigence. Ce qui était le plus remarquable chez elle, c'était sa dignité et sa foi chrétienne ; de plus, la manière dont elle nous racontait, avec beaucoup d'humour, les événements dramatiques qu'elle avait vécus en Turquie, nous enchantait.

Comment ces trois femmes ont eu une influence sur votre vie ?

Pendant toute mon enfance j'ai entendu parler avec admiration de Madame Zorian que j'ai rencontrée à une ou deux reprises.

Par contre, j'ai bien connu Takouhi et Charles Beer. Adolescente, je leur rendais visite dans leur boutique et admirais leur travail, leur style de vie simple. Par contre, leur exigence sur les points artistiques fut pour moi un exemple et une inspiration. Ils vivaient de leur art, modestement, mais avec passion. Ils faisaient ce qu'ils aimaient... A cette époque, je faisais aussi du dessin, en plus de la musique. Je me rappelle avoir peint une gouache des bords de l'Arve - que j'aimais tant - ; Takouhi l'avait bien appréciée ! Les arts visuels étaient importants pour moi ; c'est la raison pour laquelle je me suis fait offrir deux œuvres de Takouhi pour mes 20 ans, l'une par mes parents, l'autre par les parents de mon petit-ami de l'époque.

Ma grand-mère Arménouhi était une personne exigeante : elle avait l'art de nous insuffler, avec toute la tendresse dont elle était capable, une énergie qui nous permettait, nous, ses six petits-enfants, de toujours avancer, progresser... Je savais par elle que mon grand-père avait joué du violon - violon qui se trouve chez moi, venu d'Adabazar entre deux matelas ! -. Je suis persuadée que le son même du violon et le fait d'en jouer relèvent d'un goût personnel particulier... Notre mère nous a transmis, à ma sœur pianiste et à moi-même, l'amour et la connaissance de la musique. Mais le développement musical, artistique que j'ai accompli dans la musique par le violon pourrait bien venir de plus loin encore...

Comment vous est-il venu l'idée d'associer la musique aux portraits de ces femmes que vous avez présentés ?

J'ai choisi des pièces qui correspondent à ce que je ressens de ces personnes. Dans la suite *Chartres* de Paul Giger, il y a une influence, une inspiration venue d'Orient. *Labyrinth*, donné en premier lieu, nous transporte dans le Caucase ; on pourrait se croire à Tiflis, avec un mélange de mélodies géorgiennes, arméniennes, jouées par des troubadours...

Dans *Crypts I et II*, toujours extraits de *Chartres*, Giger raconte en musique l'histoire d'un processus de guérison lors d'un pèlerinage : les pèlerins entendent tout d'abord des harmonies célestes - voix des anges -, auxquelles succèdent leurs cris et gémissements plaintifs. Alors s'opère peu à peu une métamorphose, qui conduit à la guérison des pèlerins et à une forme de *résurrection*, qui me fait penser aux rôles merveilleusement inspirants joués par Elisabeth Zorian, Takouhi Beer-Zorian et ma grand-mère, transformant par leur enseignement, leur soutien et leurs encouragements aux études le destin de tous les orphelins accueillis à Begnins.

Avec *Hoy Nazan* et *Kakavik* de Komitas, j'ai imaginé les filles et les garçons de l'orphelinat chantant joyeusement ces mélodies d'origine populaire. ▶▶▶

Ռվ էր Աշուղ Մկրտիչը

19-րդ դարում Պոլսում գրուած հայատառ թուրքերէն մի տաղարանում Աշուղ Մկրտիչի տաղերն են: Դրանք հեղինակն ինքն է գրի առել ձեռագիր մատենանի 109 թերթերից 68-ում: Մնացած թերթերում այլ յայտնի աշուղների հայատառ թուրքերէն տաղեր են: Դրանք *զազէլներ* են, *ռուբայիներ*, *գօշմաներ* և արևելեան դասական գրականութեան տաղաչափական օրէնքներով գրուած ստեղծագործութիւններ:

Ահա թէ ով է թաքնուած Մկրտիչ որդի Զաճի Մանիկի (Մանուէի) անուան տակ: Զայի ճակատագրի, ողիսականի հերթական կրող:

Տաղարանի սկզբում 2 տպագիր ներդիր էջերում, որոնք ստորագրուած են աշուղի բարեկամի և ձեռագրի նուիրատու Լևոն Թութունճեանի կողմից (Շուեյցարիա), ներկայացուում է Աշուղ Մկրտիչի ողիսականը: Շնուել է Կ. Պոլսի Սամաթիա թաղում, հարուստ մուշտակագործի ընտանիքում: Գրել է երգեր: 20 տարեկանում սիրահարում է, սակայն ծնողները աղջկայ համեստ ծագման պատճառով (մայրը լուացարարուհի էր) չեն համաձայնում ամուսնացնել իրենց որդուն:

Դառնացած երիտասարդը որպէս աշուղ միանում է Բաղդադ գնացող քարաւանին, այնտեղից Բասրա, ապա Զնդկաստան է հասնում նաւով: Երգերի յիշեալ տետրակը թողնում է քրոջ մօտ: Զնդկաստանում Կալկաթայի շրջանի թագաւորի (մահարաջա) մտերիմ բարեկամն է դառնում, որը նրան իր վեզիրն է կարգում: Անգլիացիների յարձակման շրջանում թագաւորը զոհում է, նրա զօրքի գլուխն է անցնում Մկրտիչը: Անգլիացիները յաղթում են, իսկ Մկրտիչը փախչում է Զինաստան, մի օր էլ յայտնւում Պոլսում՝ որպէս աշուղ Զինուլի Բաբա: Գտնում է քեռորդու զաւակներին, ապրում Սկիւտարում և հիւանդանում: Ոչ ոք չի կարողանում բուժել նրան: Ճանճերը, հպուելով նրան, նրա քրտիկներն, սատկած թափւում են շուրջը: Միայն հայ արքունի բժիշկ Սերվիչէնն է, որ նրան զննելով մի դեղագիր է տալիս դեղագործ Ստեփան Աղային (Սելամսըզ թաղից): Դեղագործը նախ մերժում է տալ ափիոնով դեղի նման մահացու

Hommage à trois femmes remarquables

>>> J'ai choisi l'Allemande de la *Partita en si mineur* de J.S. Bach, en hommage à Takouhi pour la rigueur qu'elle observait dans son art, tout comme Bach dans ses compositions, si bien structurées. Il y a dans cette *Partita* quatre mouvements de danses, chacun étant suivi d'un *Double*, basé sur les mêmes harmonies que les danses, mais traitées différemment, un peu comme si l'on tournait autour d'une sculpture pour en découvrir tous les aspects. Cela m'a paru intéressant de montrer deux pièces de Takouhi à plusieurs facettes – 17 en tout - et de les faire défiler pendant que je joue le *Double* de l'Allemande, grâce aux photos très réussies de Chouchane Haroutunian.

Pour finir, toujours dédié à Takouhi, je jouai l'*Intermezzo* de la *Suite Rhapsodique* d'André Jolivet, duquel émane une atmosphère orientale, méditative, emplie de rêve: la pièce se joue avec la sourdine, ce qui en accroît encore le mystère... Jolivet a composé cette pièce en 1968 alors qu'il rentrait d'un congrès sur les instruments et musiques moyen-orientaux à Jérusalem.

Quelle merveilleuse source d'inspiration que ces trois femmes remarquables! Ne les oublions pas!

Mes remerciements à M. Persio Fantauzzi pour son assistance et sa réalisation impeccable du Power Point. ■

չափաբաժինը, սակայն Սերվիչէնի պնդմամբ տալիս է օրը մինչև 3 դիրհեմ: Զինուլի Բաբան իր արկածալի կեանքի ընթացքում սովորել էր թոյնի վարժեցնել իր օրգանիզմը և օրական այդ քանակութեամբ ափիոն օգտագործել: Դեղը տալիս են, և Զինուլի Բաբան բուժում է: Զնդկաստանից նա իր գօտու մեջ բերել էր իսկայ *կարկեհաններ* (տոնաքար), որոնք չկարողանալով Պոլսում վաճառել՝ մեկնում է Եգիպտոս: Զիւրաւոնցում նրան կողոպտում են ու սպանում:

Ահա հայ աշուղի և հնդիկ պետական այր-գորավարի պատմութիւնը: Նա Զնդկաստանում առասպելական հարստութիւն է թողել դրամատան մէջ և պալատ՝ Կալկաթայում: ■

Ankakh.com

PFG
7jours/7 - 24h/24

POMPES FUNÈBRES GÉNÉRALES

46, avenue Cardinal-Mermillod - 1227 CAROUGE
79, route de Saint-Georges - 1213 PETIT-LANCY

Tél. 022 342 30 60 - www.pfg-geneve.ch

Vos Arméniens, pas les miens !

Apo Sahagian

«Tu es arménien? Bon, je sais que vous avez combattu l'Azerbaïdjan et avez gagné» m'a dit une jeune fille scandinave quand nous nous sommes rencontrés pour la première fois quelques années auparavant. Je n'avais pas compris la *valeur* de ces propos à l'époque.

Jamais un étranger n'avait évoqué cette guerre comme une première référence; d'habitude, le génocide était le seul repère historique. Mais elle ne savait rien du génocide, ce qui m'a interpellé sur la qualité de l'éducation en Europe.

Mais au fil des ans, au fur et à mesure que je pouvais davantage dans l'essence et l'histoire des Arméniens, une voix dissidente intérieure me chuchotait doucement: «Peut-être que le fait qu'elle ne sache rien sur les années les plus sombres de notre histoire n'était pas si mauvais après tout ... Peut-être.»

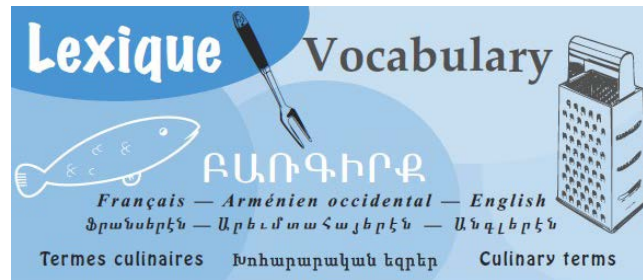
J'ai hésité longtemps entre deux visions des Arméniens: de ceux qui ont perdu et de ceux qui ont gagné. Cependant, le monde en général n'a pratiquement eu aucune interaction avec les derniers: les Arméniens qui ont tenu bon et se sont battus.

Cela est apparu plus clairement il y a quelques jours lors d'une soirée que j'ai passée avec un groupe de personnes venant de pays différents, à travers les propos amusants échangés sur des stéréotypes: Les Autrichiens étaient félicités pour avoir convaincu le monde entier que le dictateur qui avait presque détruit l'Europe était allemand. Les Norvégiens étaient connus pour le simple fait d'exister à côté de la Suède. Les Serbes étaient prévenus de ne pas sombrer dans une folie meurtrière lors d'une rencontre avec un musulman. Les Colombiens étaient associés collectivement au trafic de la cocaïne. Et les Arméniens? Et bien, nous avons été priés d'essayer de rester dans un seul endroit pendant plus de deux minutes, et de ne pas nous enfuir au moindre signe de troubles. Il était naturel de s'indigner contre de tels stéréotypes, mais plus tard dans la soirée, au cours d'une discussion sur notre peuple, un ami arménien a réaffirmé un stéréotype en faisant constamment allusion au génocide.

Pour moi, une ligne rouge a été franchie parce que cet ami nous a plongés dans un cycle interminable de traumatisme, paranoïa et souffrance nationaux. Et l'assistance a adhéré à l'hypothèse selon laquelle la nation arménienne serait prisonnière d'un chagrin éternel.

Pourquoi nous permettons à nous-mêmes et aux autres de réduire notre histoire de 6000 ans à une tragédie de 5 ans? Une histoire remplie de triomphes, de gains, de lumières et de richesses côte à côte avec des pertes, des catastrophes, et des erreurs. Cette histoire de base partagée est abandonnée en faveur d'une réputation de nation lâche qui a marché vers sa propre mort.

Lexique culinaire trilingue édité par ACAM

En septembre 2015, l'Association Culturelle Arménienne de Marne-la-Vallée (France) (ACAM) a publié un Lexique des termes culinaires trilingue français - arménien occidental - anglais. Il s'agit de la deuxième édition de l'œuvre collective d'une vingtaine de personnes, fruit d'une dizaine d'années de travail assidu, avec le concours de la commission linguistique du Collège Dictionnaires Machtots France, sous la direction de Philippe Pilibossian. Subventionné par la Fondation Calouste Gulbenkian de Lisbonne, l'ouvrage a été tiré à 1000 exemplaires. La gratuité de cet outil pédagogique moderne est un atout attractif destiné aux élèves et enseignants des écoles arméniennes de la diaspora ainsi qu'à toute personne qui utilise l'arménien occidental. D'autres lexiques trilingues sont en préparation, comme le lexique de météorologie et de géographie.

Le Lexique peut être téléchargé gratuitement à partir du site : www.dictionnaires-machtotz.org ■

Comment pensons-nous surmonter les conséquences du génocide si nous ne nous penchons pas sur ce qui s'est passé avant et après, pour constater que nous sommes une nation dont le patrimoine n'est absolument pas défini par, ni exclusivement lié à ces cinq années de ténèbres et de boucherie!

Quand dépasserons-nous cette perception? La guerre contre l'Azerbaïdjan n'a-t-elle pas prouvé le contraire? Sommes-nous capables de parler de nos victoires plus que de nos douleurs? Et si non, ne pourrions-nous pas mentir occasionnellement à ce propos? Un pieux mensonge pour affirmer que notre nation représente plus que la tristesse avec laquelle nous avons été dépeints par nous-mêmes et les autres.

Je reviens à la jeune fille scandinave et me débats pour trouver ma place parmi les Arméniens dont elle a entendu parler et les Arméniens que j'ai l'habitude de rencontrer. Quelque part au milieu se trouve cet équilibre délicat que je souhaite atteindre. De même, j'aimerais entendre de la part des non-Arméniens des mots qui englobent mon histoire dans son intégralité: "Tu es arménien? Le génocide, quelle horreur! Mais je sais que vous avez gagné la guerre contre l'Azerbaïdjan. Excellent retour." ■

(Armenian Weekly)

Traduit de l'anglais par Artzakank

Քոչարի. հայկական պարի պատմությունը

Անասան շղթայ կազմեցին աղջիկներն ու տղաները: Նրանք նախապատրաստում են փորձի: Կը հնչի երաժշտությունը, կը լսուի հատակին զարկուղ ոտքերի դոփիւնը, ու կը ցնցուեն դահլիճի պատուհանները: Իսկ հիմա պարողները դեռ մարզում են: Այսօր նրանք կը պարեն հայկական հնագույն պարը՝ քոչարին:

(Նկարը՝ Յասմիկ Բաղդասարեանի)

Եթե *պրոֆեսիոնալները* գիտեն այս պարի բուն ելուքները, ապա շատերի համար այն պարզապես զուգորդում է «մեր», «հարազատ» հասկացությունների հետ: Միշտ էլ աղմկոտ հաւաքոյթների, հարսանիքների, ծննդեան տոների, խնջոյթների ժամանակ գտնւում են խիզախներ, ովքեր ոտքի են հանում բոլորին: Ամբողջ աշխարհի հայերն են պարում քոչարի՝ մեծամասամբ չիմանալով, թէ ինչպէս է պետք «ճիշտ պարել»:

«Առաջին անգամ քոչարի պարել սովորեցի հայկական համայնքում: Պարի սիրահարների թիւն աստիճանաբար մեծացաւ, և *պրոֆեսիոնալ* պարողները շատացան: Այժմ մեզանից շատերը քոչարի պարել են սովորեցնում փոքրերին», - պատմեց Վրաստանի հայ համայնքի ներկայացուցիչ Սիխայի Ասատուրովը:

Հարցին, թէ ինչպէս է առաջացել քոչարին, շատերը պատասխանում են՝ չգիտենք: Ոմանք հարցին հարցով են պատասխանում. «Իսկ ինչու՞ իմանանք, կարո՞ւրդ, որ այս պարի հանդէպ սերը մեր արեան մէջ է»:

«Կարին» ազգագրական պարի համոյթի հիմնադիր ու ղեկավար Գագիկ Գիւնոսեանը համաձայն չէ հայկական ժառանգութեան նկատմամբ ունեցած նման մօտեցման հետ:

«Մենք ինքներս շատ քիչ բան գիտենք մեր մասին, այդ իսկ պատճառով ուրիշները մերը շատ հեշտ են վերցնում ու իրենց վերագրում», - նշում է նա՝ անելացնելով, որ մանկուց է պետք երեխայի մօտ հայրենասիրութիւն սերմանել:

Հայկական քոչարիի ծագման ու կայացման մասին հարցին Գիւնոսեանը պատասխանում է. «Քոչարին ստեղծուել է հեթանոսական ժամանակաշրջանում, երբ գոյութիւն ունէր ծառերի, ջրի, արևի ու կենդանիների պաշտամունք: Պարը, որը նմանակում է վայրի խոյի մարմնի շարժումները, ոյժն ու հզօրու-

թիւնը, որը միշտ պայթարել է իր տարածքի, իր հօտի համար, ծագել է վայրի խոյի պաշտամունքի շրջանում: Մինչ օրս՝ դարեր անց, պահպանուել են այդ պաշտամունքի տարրերն ինչպէս ճարտարապետութեան մէջ, այնպէս էլ առօրեայում: Ակնյայտ օրինակ է հենց քոչարի պարը»:

Եւ իսկապէս, խոյի պաշտամունքն արտացոլուած է արուեստի տարբեր ուղղութիւններում: Մասնաւորապէս, ճարտարապետութեան մէջ կարելի է տեսնել տարրեր, որոնք նման են խոյի եղջիւրների: Պատմաբանները նշում են, որ այդ պաշտամունքի ժամանակաշրջանում շատ քանդակագործներ պատկերում էին ոչ միայն եղջիւրները, այլև այդ կենդանու գլուխը: Այն ժամանակ հայերը կարծում էին, որ եթէ անվախ լինեն, ինչպէս խոյը, ապա ոչ ոք չի կարողանայ իրենց ստրկացնել:

Այդ պաշտամունքի տարրերն արտացոլուել են նաև պարում: Քոչարին առաջացել է հենց այդ՝ խոյի երկրպագութեան ժամանակաշրջանում: Կար մի ծիսակատարութիւն՝ «վեր խոյանալ», որը ենթադրում էր հետևեալը. խոյի պէս ետևի «սմբակներին» բարձրանալ, վեր բարձրանալ և դրանցով ուժգին հարուածել գետնին:

«Այս տարրը պահպանուել է քոչարիի մի քանի տարատեսակներում: Շարքով կանգնած խումբը ոտքերը վեր է բարձրացնում և ուժգին հարուածում գետնին», - պատմում է Գիւնոսեանն ու անելացնում, որ այն ժամանակ «վեր խոյանալը» նաև խորհրդանշում էր պտղաբերութեան պաշտամունքը:

Մինչև 19-րդ դարը քոչարի միայն որոշակի տարիքի հասած տղամարդիկ էին պարում: Իսկ երբ պարը կորցրեց իր ծիսական նշանակութիւնը և սովորական դարձաւ, այն սկսեցին պարել նաև կանայք:

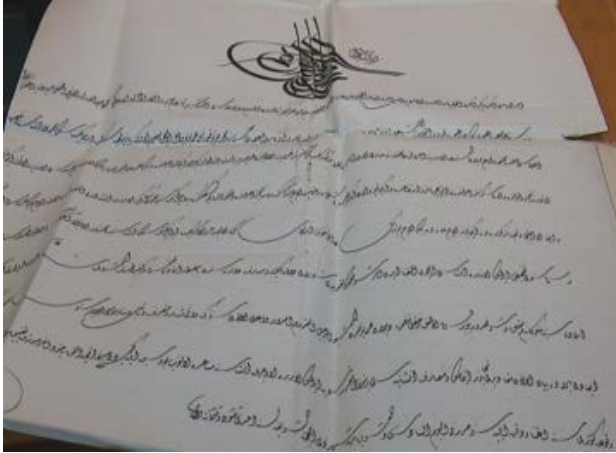
«Այսօր անհնար է հաշուել, թէ քոչարիի քանի տեսակ կար ու կայ, քանի որ իւրաքանչիւր շրջան, իւրաքանչիւր գիւղ այս պարի իր իւրայատկութիւններն ունի», - նշում է Գիւնոսեանն՝ անելացնելով, որ քոչարին նման է հայոց լեզուին:

Հայերենը 60-ից անելի բարբառ ունի, և հնարաւոր է՝ նոյնքան «բարբառ» ունի նաև քոչարին:

Յատկանշական է, որ բացի քոչարիից, Հայկական լեռնաշխարհում տարածուած էր նաև «գովնդ» պարը, ինչը նշանակում է «շրջանաձև»: «Գովնդ կարող էին պարել բոլորը, չկար կանանց և տղամարդկանց բաժանում, ինչպէս այլ պարերում», - պատմում է Գիւնոսեանը:

Միաժամանակ տարածուած էր նաև վերվերի պարը: Ինչ վերաբերում է մէկ այլ պարի՝ վերնապարին, ապա այն հիմնականում պարում էին քրմերը: Դա թոչունների պար էր: Մեր նախնիները հաւատում էին, որ թոչունն է Աստծուն ամենամօտ գտնւում, այդ իսկ պատճառով պարի ժամանակ բարձր վեր թռչելով՝ փորձում էին հասնել Աստծուն ու այդպիսով ստանալ նրա օրհնութիւնը: ■

Օսմանեան Կայսրութեան մէջ հայկական եկեղեցիներու կալուածագիրներ Կը հրապարակուին

Հայաստանի ազգային արխիւը հրատարակութեան կը պատրաստէ Արեւմտեան Հայաստանի հայկական քանի մը եկեղեցիներու կալուածագիրները: Ամենայն հայոց կաթողիկոսի դիւանի ֆոնտին գրադրութիւնները ուսումնասիրելու առէն Հայաստանի ազգային արխիւի աշխատակիցները գտած են այս բացառիկ ու արժեքաւոր կալուածագիրները, որոնք Օսմանեան կայսրութեան իշխանութիւններուն կողմէ տրուած փաստաթուղթեր են, եւ որոնք կ'արձանագրեն ու մանրամասնօրէն կը նկարագրեն, թէ տուեալ եկեղեցին ի՞նչ կալուածներ ու ի՞նչ սեփականութիւն ունեցած է:

«Նշուում է գաւառը, գիւղը, վայրը, կալուածքը, նշուած է՝ որտե՞ղ է գտնուում, սահմանները, ի՞նչ կայ տուեալ մարզագետնի 4 կողմում», բացատրած է Հայաստանի ազգային արխիւի գիտահետազոտական աշխատանքներու բաժնի վարիչ Գոհար Աւագեան: Գտնուած շուրջ 200 կալուածագիրները կը պատկանին միայն քանի մը եկեղեցիներու: Կալուածներէն իւրաքանչիւրին՝ արտի, հողատարածքի, խանութի ու նոյնիսկ բաղնիքի համար առանձին փաստաթուղթ պատրաստուած է: Սեփականութեան նման վկայականներ ունեցած են մեր բոլոր եկեղեցիները, բայց անոնցմէ շատերուն մասին առայժմ տեղեկութիւններ չկան:

«Այս եզակի սմուշները գաղթի ժամանակ փրկել եւ Մայր Աթոռ է հասցրել Բայազետի քահանան: Ազգային արխիւի կազմած գրքում կը լինեն բնագրերի լուսանկարները, եւ դրանց կարճ բովանդակութիւնը հայերէն եւ ռուսերէն, հնարաւոր է՝ նաեւ անգլերէն: Առանձին մի թղթածրարում Բայազետի Սուրբ Աստուածածին եկեղեցու կալուածագրերն են: Եկեղեցին արդէն գոյութիւն չունի, բայց դրա սեփականութիւնը, ըստ կնիքով հաստատուած փաստաթղթերի, անառարկելի եւ անժամկետ է: Բայազետի եկեղեցու կալուածքն է օսմաներէն, որի հայերէն թարգմանութիւնը մենք ունենք: Գրուած է, որ արեգակի նման պարզ եւ յստիք է այն, որ այս տարածքը վերաբերում է, այսինքն՝ պատկանում է հայ եկեղեցուն», դիտել տուած է Գոհար Աւագեան:

Vartan Sirmakes alloue USD1 million à une société de production de produits textiles à Gumri

(Photo: <http://revo-online.com>)

En juillet 2015, lors d'une visite en Arménie, Vartan Sirmakes, PDG de Franck Muller et actionnaire majoritaire d'ArmSwissBank, a offert d'investir USD 10 millions à Gumri pour créer une organisation avec le but de financer des petites et moyennes entreprises dans la province de Shirak en Arménie.

Dans le cadre de ce programme de développement économique de Shirak, les prêts seront accordés à des sociétés opérationnelles ainsi qu'à celles qui ont tendance à s'agrandir.

En janvier, un premier financement de USD 1 million a été alloué à une société de production de produits textiles de Gumri à un taux d'intérêt de 5% pour une période de 7 ans. Selon ArmSwissBank, la société réalisait une belle performance depuis un certain temps et le prêt servira à couvrir l'expansion de ses activités. Grâce à ce financement, l'entreprise prévoit de créer quelques 150 postes de travail d'ici fin 2016.

Quelques autres programmes sont en cours de discussion. ■

Sources: www.bank.am & www.panarmenian.am

Ըստ անոր՝ փաստաթուղթերը հրատարակութեան նախապատրաստելու ընթացքին դժուարութիւններու հանդիպած են, մանաւանդ տեղանունները օսմաներէն թարգմանելու իմաստով: Հոն նշուած է նաեւ կալուածին արժեքը: «Պէտք է մի քիչ անելի խորը ուսումնասիրել, համեմատել, թէ այդ գումարը հիմա որքա՞ն է կազմում, հոդն ի՞նչ արժէր: Հաշուի առնելով, որ այդ 150-170 կալուածագրերը վերաբերում են ընդամենը մի քանի եկեղեցու ու եթէ դրանք նաեւ միւս եկեղեցիների վրայ, բաւականին լուրջ թիւ է ստացւում», նշած է Աւագեան:

Եկեղեցիներու կալուածագիրները իրաւական հիմք ունեցող փաստաթուղթեր են: Հեղինակները յոյս ունին, որ հրատարակութենէն ետք գիրքը մասնագետներու համար ուսումնասիրութեան կարելորկիւ կ'ըլլայ: ■

(Երկիր Մեդիա)

En hommage à Heidy Haroutunian, sa famille - enfants, petits-enfants, arrière-petits-enfants - souhaite lui adresser un dernier au revoir.

ԿԵԱՆՔԻ ՀՈՍԱՆՔԸ (Րաֆֆի)

Ի՞նչ զուարճութեամբ սահում են ժամեր
Գեղեցկափրի իմ կեանքիս գարնան,
Ի՞նչ անուշահոտ ծաղկում են վարդեր,
Չարդարում եղեմ անհոգ մանկություն:

Սահո՞ւմ են ժամեր, վազում ժամանակ,
Բայց Կոռնոսի անիրաւ ձեռքեր՝
Ամեն մի բոսայէ քաղում են անյագ՝
Կեանքիս դրախտէն գեղեցիկ վարդեր...

Տիրում է սարսափ՝ զարհուրանք և դող,
Երբ մտածում եմ, ամեն մի վայրկեան՝
Քանի քայլ յառաջ՝ դիմում եմ դեպ՝ հող,
Ուր մարդիկ անդարձ իշան յաւիտեան:

Ի՞նչ է իմ կեանք՝ ուրեմն մի ծաղիկ՝
Գարնան ոգիով բացուած գեղեցիկ,
Գալիս է աշուն՝ տերևը թառմում,
Փչում է հողմը՝ փոշի է դառնում...

LE COURANT DE LA VIE (RAFFI)

Avec quelle joie les heures s'écoulent
Au printemps de ma vie qui joliment fleurit
Quel doux parfum les roses exhalent,
Elles qui ornent l'éden d'une enfance sans souci.

S'écoulent les heures, file le temps,
Mais les mains injustes de Chronos
Chaque minute cueillent insatiablement
De jolies roses du paradis de ma vie...

Domine la peur, effroi et frisson,
Quand je pense, chaque instant,
Aux nombreux pas qui me mènent vers la terre,
Où les hommes irrévocablement descendirent
éternellement...

Quelle est ma vie, une fleur certainement,
Magnifiquement ouverte par l'esprit du printemps,
Vient l'automne, la fleur s'étirole,
Souffle le vent, poussière elle s'envole ...

(Traduit de l'arménien par Sévane Haroutunian)

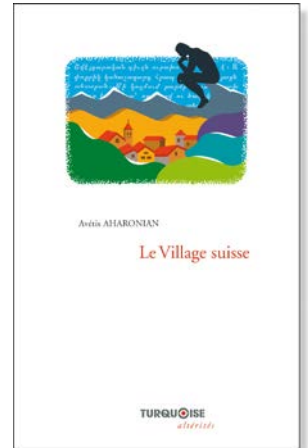
Avétis Aharonian Le Village suisse Récit

Traduit de l'arménien par
Sévane Haroutunian

Editions Turquoise
Collection «Altérités»

Que peut bien penser un
Arménien révolutionnaire,
à l'aube du XXe siècle,
en découvrant la Suisse ?

L'auteur, issu du milieu
rural arménien, confie,
dans une vingtaine de
lettres, ses impressions
et réflexions au fil de ses
découvertes dans les
villages suisses.

À travers son regard oriental sur une société occidentale, il dépeint le contraste extrême entre les deux villages. Il guide son lecteur dans un voyage entre idylle suisse et désarroi arménien, révélant le quotidien de deux modes de vie opposés. Cette œuvre constitue, grâce à son approche ethnographique, une riche source d'informations historiques.

Révolutionnaire en quête des principes conducteurs qui mènent à la civilisation, l'auteur prend la Suisse comme modèle afin d'exhorter son peuple au progrès. Sa réflexion, de dimension universelle, s'attache aux questions de l'évolution de la civilisation et du heurt entre Orient et Occident. «Le Village suisse» se propose à tout un chacun comme un (r)appel à la Civilisation que Aharonian concevait comme une aspiration à la justice, à la tolérance, à la xénophilie et à l'humanisme.

Avétis Aharonian (1866-1948):

Écrivain prolifique, figure politique emblématique, était membre de la Fédération révolutionnaire arménienne. Il défendit la cause arménienne dans les congrès internationaux et fut élu président de la Première République d'Arménie (1918-1920). Sa vie durant, il aspira à apporter à son peuple prospérité, liberté et indépendance. ■

Tél. +33 1 41 05 08 35 - contact@editions-turquoise.com

PREMAT S.A.

IMPORT & EXPORT

9, RUE DES ALPES

CH - 1201 GENEVE

TEL. 022 731 69 35

ararours

Osez la différence!

Rte des Arsenaux 9, CP 85, 1701 Fribourg
Suisse, tél.: +41 26 322 7277

Koryuni 7, 0025 Erevan
Arménie, tél.: +374 10 52 06 07

www.aratours.travel
info@aratours.travel

NOS DESTINATIONS
Arménie, Biélorussie,
Géorgie, Iran, Ouzbékistan,
Kazakhstan, Kirghizistan,
Moldavie, Russie, Tadjikis-
tan, Turkménistan.

Arménie: un record du monde fait revivre toute une région

Elena Gabrielian

Le plus long téléphérique du monde, baptisé «*Ailes de Tatev*», a fêté ses cinq ans le 16 octobre passé. Cité dans le livre Guinness des Records, le câble de 5,7 kilomètres est situé dans le sud-est de l'Arménie. Suspendu au-dessus de la gorge d'une rivière, il relie l'autoroute de la capitale Erevan au monastère médiéval en voie de rénovation. Cet exploit technologique ouvre un nouveau circuit touristique et désenclave la région.

Seulement douze minutes. C'est le temps nécessaire pour survoler sur les «*Ailes de Tatev*», le plus long téléphérique du monde de 5,7 kilomètres, le canyon vertigineux de la rivière Vorotan, dans le sud-est arménien. Pendant qu'une petite cabine de 25 passagers file à 320 mètres du sol, une vue panoramique spectaculaire se dégage donnant sur un belvédère médiéval ou encore un viaduc de pierre naturel, formé pendant des millénaires par le puissant torrent. Cette merveille de la nature, nommée malicieusement «*le pont du diable*», est la seule liaison terrestre avec un important centre religieux d'Arménie, le monastère Tatev, situé à l'autre bout du canyon.

La route en lacets, passant au fond du canyon, est quasiment impraticable, pourtant pendant longtemps elle était le passage obligé pour atteindre le monastère. Avant le téléphérique, le trajet durait presque une heure et était connu des seuls initiés. Grâce à cette construction, citée dans le livre Guinness des Records, le monastère perché sur une falaise à 1800 mètres d'altitude, rompt avec son isolement. «*En cinq ans, le nombre de touristes a augmenté de 15 000 à 250 000 par an, plus de la moitié venant de l'étranger*», indique le manager des «*Ailes de Tatev*» Vahe Barseghyan.

La relance de l'économie par le tourisme

Pour les accueillir, une trentaine d'hôtels et de maisons d'hôtes a été construite. Selon l'agence de tourisme «*Go to Armenia*», ces infrastructures rendent le sud du pays plus attractif pour les touristes. C'est un homme d'affaires, milliardaire russe d'origine arménienne, Ruben Vardanyan, qui a réussi à convaincre ses pairs de mettre la main à la poche. Le téléphérique a coûté 13 millions d'euros. Il a été financé par 150 donateurs de 35 pays qui se sont regroupés au sein d'une fondation, «*La renaissance de Tatev*». Elle affiche également l'ambition de rénover le monastère mais surtout d'aider le développement économique de la région.

Frappés par le chômage et la désertification, les 7 000 habitants des villages environnants sont fiers de détenir ce record du monde qui va les faire vivre. Les 55 employés du téléphérique sont des locaux, encore une dizaine d'emplois sera créée d'ici à deux ans.

Depuis que les «*Ailes de Tatev*» ont été lancées, Ramela, 52 ans, comme une dizaine de femmes de

(Photo Parik Simsar)

son village, vient au pied du monastère pour vendre ses produits de terroir. Herbes de montagne, fruits d'églantier ou encore confitures... «*Tout est bio ici*», précise la villageoise. «*Après la chute de l'URSS et la disparition des kolkhozes, j'ai perdu mon travail. J'arrivais à peine à joindre les deux bouts. Aujourd'hui, Dieu merci, je gagne ma vie grâce aux touristes*», dit-elle. Son revenu journalier atteint parfois 25 euros en saison touristique. Une somme importante en Arménie où le revenu moyen mensuel est d'un peu plus de 150 euros.

Un site millénaire

Si aujourd'hui le téléphérique fait tant parler de Tatev, au Moyen-Age, cette bourgade était connue par des scientifiques et les théologiens. La cathédrale de Saint-Pierre-et-Paul est la première des trois constructions à avoir été bâtie au Xe siècle dans ce complexe monastique et ce sur l'emplacement du tombeau d'Eustache (Evstatevos, en arménien), l'un des disciples de l'apôtre Thaddée, qui prêchait ici au début de notre ère.

La vie monastique de Tatev est née au XIIIe siècle. Pour se prémunir contre les invasions ennemies, le monastère s'est doté d'une imposante muraille. Autre originalité, une célèbre «*colonne oscillante*». Fleuron de l'ingénierie médiévale, ce pilier de huit mètres a été spécialement conçu pour basculer en cas d'invasion mais aussi en cas de tremblement de terre. Avec l'édification d'une université au XIVe siècle, Tatev est devenu un important centre intellectuel et spirituel de l'Arménie médiévale avec ses mille moines, philosophes, écrivains et artistes. Les habitants des villages des alentours apportaient leurs récoltes au monastère. Ici, ils préparaient du pain, produisaient du vin et pressaient de l'huile.

La meule dont les paysans se sont servis pendant des siècles est conservée. L'instrument a été le premier à être restauré il y a cinq ans, c'est le symbole d'un nouveau cycle. Pour la première fois, depuis l'époque soviétique ayant aboli la vie monastique en Arménie, les moines seront à nouveau les bienvenus à Tatev une fois les travaux terminés en 2017, date anniversaire de la construction du monastère, il y a 1 111 ans. ■ (RFI)

Թուրքիայի խորհրդարանի հայ պատգամաւորը հայերէնով այցեքարտ է տպագրել

Թուրքիայի խորհրդարանի հայ պատգամաւոր, բողոքաւար «Ժողովուրդների դեմոկրատիա» կուսակցութեան ներկայացուցիչ Կարո Փայլանն իր այցեքարտերը տպել է հայերէնով և թուրքերէնով:

Facebook-ի իր էջում նա գրել է, որ այցեքարտերը տպագրել է Թուրքիայի ազգային մեծ ժողովի տպագրատունը:

«Մայրենի լեզուի օրը (Փետրուարի 21) խորհրդանշական եղաւ: Տարոսը միւս բոլոր լեզուներին», - գրել է պատգամաւորը:

Յիշեցնենք, որ աւելի վաղ Կարո Փայլանը խորհրդարանում իր ելոյթն սկսել էր ներկաներին հայերէնով ողջունելով: «Բարև ձեզ», -ասել էր նա, ապա իր ելոյթը շարունակել թուրքերէն: ■

(Tert.am)

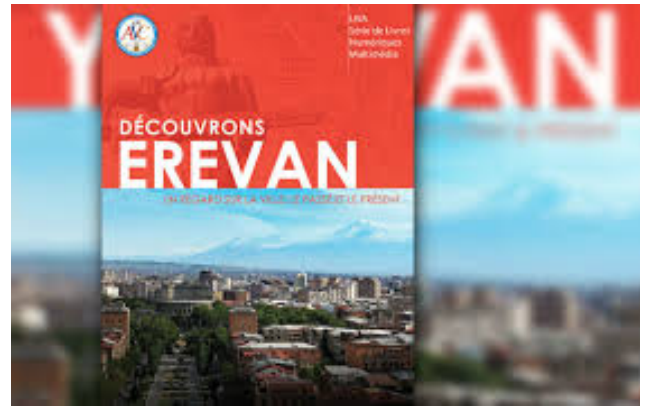
UNIVERSITÉ DE VENISE COURS INTENSIF D'ÉTÉ DE LANGUE ET CULTURE ARMÉNIENNES

Cette année, le Cours intensif d'été de Langue et Culture Arméniennes offert par l'Association "Padus-Araxes", en collaboration avec le «Studium Marcianum» de Venise, aura lieu du **1er au 18 Août** (Examens: 19 août; Arrivées: 30 et le 31 juillet; Départs: 20 et 21 août).

Le cours est réparti sur quatre niveaux: des débutants absolus aux avancés. Les leçons sont tenues le matin du Lundi au Vendredi pendant cinq heures. L'ASSIDUITE Y EST OBLIGATOIRE. Des initiatives culturelles variées accompagneront le Cours, parmi lesquelles on signale la visite du Monastère Mékhitariste sur l'île de S. Lazzaro et du quartier arménien de Venise; la participation à la fête de l'Assomption avec la bénédiction des raisins à S. Lazzaro; des conférences tenues par des spécialistes de l'Université dans le domaine arménien.

Livre numérique Découvrons Erevan! Un regard sur la ville: le passé et le présent

En 2014, l'Université Virtuelle Arménienne (UVA) de l'UGAB lançait une série de livres numériques interactifs, faciles à consulter sur les smartphones, navigateurs web et tablettes. Ces livres sont disponibles en sept langues (arménien oriental et occidental, anglais, français, russe, espagnol et turc) en téléchargement gratuit ou en consultation en ligne sur iBook Store d'Apple.

Après *Le Plateau arménien*, l'UVA a présenté en 2015 le guide de voyage *Découvrons Erevan! Un regard sur la ville: le passé et le présent*. Le livre est conçu pour aider les visiteurs à avoir un temps productif et agréable à Erevan et dans ses environs. Il offre une large gamme de programmes comprenant des tours de la ville, des randonnées et des événements culturels ou festifs. L'utilisateur peut découvrir la ville et ses alentours à travers des vidéos, des cartes interactives, des visites virtuelles, des galeries photos, des images 3D panoramiques et des puzzles. Le guide électronique est riche en données historiques, sociales et démographiques, ce qui en fait l'outil parfait pour ceux qui prévoient de se rendre à Erevan ou pour ceux qui veulent tout simplement en savoir plus sur la ville.

Pour plus d'information: www.avc-agbu.org ■

Des cours à libre accès, de danse arménienne et de doudouk seront aussi offerts.

Un logement est offert aux participants dans une Maison de l'Etudiant à Venise même.

Pour informations détaillées concernant le cours, l'hébergement et les prix, envoyer un message à: daniela@padus-araxes.com. ■

Tél. +41(0)22 785 01 85

15, ch. Pré-de-la-Fontaine
1217 MEYRIN
Fax +41(0)22 980 02 37
E-mail big-net@big-net.ch

www.big-net.ch

Assainissement de conduites

Nettoyage mécanique et protection
interne des conduites contre
la corrosion ultérieure

Rouben OHANESSIAN Directeur
www.interprotection.ch

Rouillé Sablé Protégé

Tél. 0041 22 735 42 72
g.vatchev@interprotection.ch

COMMUNICATIONS

DECES

Monsieur Arshavir Djahanian, père et beau-père de Arpi Titer et Garo Ohanian, survenu le 17 décembre 2015 à Téhéran.

Toutes nos condoléances à sa famille.

DONS

Pour le repos de l'âme de Mme Heidy Haroutunian

M. Mme Vahé Gabrache:
A la paroisse Saint Hagop Fr. 200.-
A la Fondation Armenia Fr. 200.-
A l'Ecole Topalian Fr. 300.-

Erratum:

Dans notre dernier numéro une erreur s'est glissée dans les dons **pour le repos de l'âme de Mme Agnes Janovsky**. En effet, le montant du don effectué par M. Vahram Mouradian à l'Ecole Topalian devrait être CHF 200.- au lieu de CHF 100.-

AVIS IMPORTANT

Conditions de reproduction d'articles parus dans Artzakank

Tous nos articles sont libres de droit et peuvent être copiés et diffusés à volonté à la seule condition d'en citer la source.

**Messes arméniennes
en Suisse alémanique et à Neuchâtel**

Date	Heure	Lieu	Adresse
20.03.2016	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE
24.03.2016	18 30	Kath. Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
25.03.2016	18 30	Kath. Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
27.03.2016	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
03.04.2016	14 30	St. Maria Kath. Kirche	8200 Schaffhouse SH
10.04.2016	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
17.04.2016	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE
24.04.2016	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
01.05.2016	11 45	Kath. Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
08.05.2016	Sera annoncé ultérieurement sur le site		
15.05.2016	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE
28.05.2016	18 30	KERMESSE	8600 Dübendorf ZH

www.armenische-kirche.ch
Pfr.ShnorkTchekidjian Tel: 079/704 74 87

RENDEZ-VOUS

Tous les mercredis: (du calendrier scolaire genevois): de 10h00 à 16h15, cours de l'Ecole Topalian dans les locaux de la Fondation Topalian (à côté de l'Eglise, 64, route de Troinex) pour tous les enfants de 4 à 12 ans, débutants ou avancés. Le repas de midi et le goûter sont servis sur place. Bus de ramassage scolaire à disposition. Renseignements auprès de Nevrik Azadian au 079 827 54 43.

Tous les mercredis: (du calendrier scolaire genevois), de 14h30 à 16h30, à l'Ecole Topalian, cours de langue arménienne, pour adultes et adolescents (à partir de 12 ans). Préparation du programme de l'option arménien du baccalauréat français. Un minimum de connaissance en arménien (écriture et lecture) requise. Renseignements: ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch

Tous les mercredis: (du calendrier scolaire genevois): Cours de l'Ecole de danse SANAHIN de l'UAS au Centre Arménien de Genève: de 16h15 à 21h15 selon les niveaux. Informations: christinesedef@gmail.com Réservez dès à présent le samedi 14 mai 2016 pour le Gala Sanahin.

Tous les vendredis: de 15h00 à 19h00, la bibliothèque et le kiosque du Centre Arménien sont ouverts au public.

Tous les vendredis: de 19h00 à 21h00: Le club d'échecs Tigran Petrossian accueille les joueurs, jeunes et adultes, pour une soirée d'entraînement, au 5 rue Louis-Favre. Nous offrons aussi des possibilités de cours pour débutants ou avancés. Contact: Raffi Garibian 079 200 4567, Garabed Yelegen 079 538 51 26.

**30e Salon International du Livre
et de la Presse de Genève
Palexpo**

27 avril – 1er mai 2016
Tous les jours de 9h30 à 19h00, sauf le vendredi 29 avril, nocturne jusqu'à 21h30

Stand ARMENIE-HAYASTAN
Conférences, débats, présentation de livres

Le programme détaillé sera annoncé ultérieurement sur :
www.centre-armenien-geneve.ch

IMPORTANT!

Dernier délai pour recevoir des articles et communications à publier dans notre prochain numéro: **15 avril 2016.**

En cas de retard, veuillez prendre contact avec la rédaction **AVANT** cette date.

ԺԸՆԵԻ ԵՒ ԼԵՄԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

PAROISSE DE GENEVE
REGION LEMANIQUE
SAINT-HAGOP
EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE

ՏՕՆԱՑՈՅՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՄԱՐՏ - ԱՊՐԻԼ 2016

ՉՈՐԵՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՐՏ - Միջինք:
ԿԻՐԱԿԻ 6 ՄԱՐՏ - Դատաւորին Կիրակին:
ՇԱԲԱԹ 12 ՄԱՐՏ - Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի Մուտքն
Ի Կիրապ:
ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՐՏ - Գալստեան Կիրակին:
ԿԻՐԱԿԻ 20 ՄԱՐՏ - ԾԱՂԱՀԱՆՈՐԴ:
ԿԻՐԱԿԻ 27 ՄԱՐՏ - Ս. ՉԱՏԻԿ:
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ԱՊՐԻԼ - Անետումն Ս.
Աստուածածնի:
ԿԻՐԱԿԻ 24 ԱՊՐԻԼ - Տօն Երեւման Ս. Խաչի:
**ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲԵՐՈՒ
ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ՕՐ**

ԼՈՒՐԵՐ ԺԸՆԵԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

**ԷՔԻԲԵՆԻՔ ԱՂՈԹԸ
Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԵՋ**

Արտակարգ Կիրակի մըն էր 24 Յունուարին, ընթացիկ պատարագի արարողութեան փոխան՝ Էքիմենիք արարողութիւն կատարուեցաւ առաւօտեան ժամը 10:30-ին, շուրջ մէկ ժամ տեւողութեամբ ներկայութեամբ հոծ բազմութեան, մասնակցութեամբ շրջանի Բողոքական ու Կաթողիկէ եկեղեցիներուն:

Եկեղեցոյս երգչախումբի կատարողութեամբ, «Բարեխօսութեամբ» շարականի երգեցողութեան յաջորդեց Թեմիս Առաջնորդական Տեղապահ Հոգշ. Տ.Գուսան Վրդ. Ալճանեանի բարի գալուստի խօսքը Հայերէն եւ Անգլերէն լեզուներով, ապա Տերունական Աղօթքը:

Օրուան պատգամը փոխանցեց Կաթողիկէ համայնքի Հոգեւոր հովիւ Հայր Ռոպէր Թրուան: Ան իր խօսքին մէջ յիշեց Մեծ Եղեռնը, յարգանքի իր տուրքը մատուցանելով մեր ժողովուրդին:

Ապա Արմէն Սրկ. Մարգարեան Ֆրանսերէն լեզուով ներկայացուց Հայր Գուսանի խօսքը, աւարտին արտասանեց «Ողջոյն տուք միմեանց», որուն յաջորդեց Քրիստոս ի մէջ յայտնեցաւ շարականը, որուն ընթացքին Հայր Գուսան ողջագուրուեցաւ եւ Քրիստոսի Սիրոյ ողջոյնը փոխանցեց իր հոգեւոր եղբայրներուն եւ ապա ներկայ բոլոր հաւատացեալներուն:

Արարողութեան աւարտին ներկաները հիւրասիրուեցան եկեղեցոյ ներքնասրահին մէջ:

Այս Էքիմենիք արարողութիւնը լաւագոյն առիթը եղաւ որպէսզի օտար քրիստոնէաները մօտէն ծանօթանան Հայոց եկեղեցոյ ու Հայ ժողովուրդի ազգային ավանդութիւններուն:

**ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ «ՀԱԲԱՏԱՄԸ» ԵՐԳՉԱՆՈՒՄԻ
ԱՆՂՐԱՆԻԿ ԵԼՈՅԹԸ**

Ժընեւի Ս. Յակոբ եկեղեցոյ տարեգրութեան մէջ, յիշատակելի պիտի մնայ «ՀԱԲԱՏԱՄԸ» երգչախումբի անդրանիկ ելոյթը՝ կիրակի 31 Յունուար 2016-ին, Ս.Պատարագի աւարտին, եկեղեցոյ ներքնասրահին մէջ, որ նեղ կու գար շուրջ ութսուն ներկաներուն:

Ս. Պատարագի երգեցողութիւնը կատարողներու խումբի պատասխանատուն Արմէն Սարկաւազ Մարգարեան իր բացման խօսքին մէջ յայտնեց թէ՛ այս երգչախումբը եկեղեցոյս գլխաւոր հարստութիւնն է, եւ մասնակիցները սիրոյ գլխաւոր օրինակներն են Աստուծոյ փառաբանութեան մէջ:

Եկմալեանի «Հայր Մեր»ի յոտընկայս ունկնդրութենէ ետք, անմահն Կոմիտասէն յաջորդաբար ներկայացուեցաւ, երգչախումբի խմբավար՝ արհեստավարժ մենակատար՝ Խաչիկ Մատթեոսեանի մասնակցութեամբ «Հորովել»ը ապա «Հոյ Նազան իմ» խմբերգը: Երգչախումբի դաշնակահար երաժիշտ՝ Սայեմ Պալի Նուագեց «Վաղարշապատի Պարը», իսկ Իսկանտէր Կիրակոսեան մեներգեց՝ «Սարերի Հովին Մեռնեմ»ը: Սոնա Յակոբեան ասմունքեց՝ Պարոյր Սեւակէն՝ «Քիչ Ենք, Բայց Հայ Ենք», Արմէն Սարկաւազ մեներգեց՝ Էտկար Յովհաննէսեանի «Արփա Սեւան»-ը: Յայտագիրը իր աւարտին հասաւ՝ «Ամէն Հայի Սրտից բխած» հայրապետական մաղթանքով:

Վերոյիշեալ մենակատարներու կողքին՝ երգչախումբին մաս կը կազմեն Նաեւ Քրիստինա Քիրքեճեան, Սիմա Փափագեան եւ Ռաֆֆի Կիրակոսեան:

Չուիցերիոյ Հայոց թեմի տեղապահ հոգշ. Հայր Գուսան վրդ. Ալճանեան իր օրհնութեան խօսքին մէջ բարձր գնահատեց այս աշխատանքը, յիշատակելով թէ շուրջ յիսուն տարիներ առաջ այս եկեղեցոյ հիմնադիրները տեսիլք ունէին իրենց կատարած մեծ գործին, որուն արդիւնքով բոլոր մը հայեր ուր ալ ապրին իրենց մշակոյթը բարձր կը պահեն:

Կանաչ ճանապարհ եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք գաղութս ներս այս կարեւոր նախաձեռնութեան:

Այս էջը պատրաստեց՝ ՄԱԹԻԿ ԷՊԼԻԴԱԹԵԱՆ

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՅ ECOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D. Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch; www.centre-armenien-geneve.ch
Rédaction Maral Wurry

No. 23

Dans une salle décorée par des ballons et masques de toutes les couleurs par les doigts de fée de Névrik, les enfants sont arrivés déguisés dans l'accoutrement de leur héros du moment. Même les enseignantes portaient des couvre chefs festifs.

Un menu festif spécialement préparé par Annie et Tateve pour fêter Carnaval et enchanter les élèves !

Hommage à Valya Dadoyan, le professeur de chant:

A la pause de midi, un **hommage particulier** a été rendu à **notre chère Valya** pour son dévouement à la chorale de notre école.

Une énorme boîte enrubannée qui laissait supposer quelques casseroles ou ustensiles de cuisine, lui a été remise.

Les enfants impatients trépignaient pour en connaître le contenu. La première enveloppe déchirée ne laissait percevoir qu'un carton vide.

Pourtant une autre boîte plus petite s'y cachait.

Quelle ne fut pas la surprise d'y découvrir **un laptop Apple pro dernier cri** ! Et c'est justement avec un cri de joie qu'il a été accueilli, notre chère Valya nous expliquant que le sien, mis au service de notre école, était justement sur le point de rendre l'âme. >>>

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑ ECOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D. Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch; www.centre-armenien-geneve.ch
Rédaction Maral Wurry

➤➤➤ Tout le monde s'accorde à reconnaître que la tâche d'enseigner des chansons arméniennes pour un groupe d'enfants de 3 à 12 ans, super actifs, et pour qui l'arménien est parfois une langue totalement inconnue relève du génie.

Il s'agit de trouver le texte approprié, l'imprimer de manière ludique, l'adapter au piano et ensuite le rendre assez intéressant pour capter l'imaginaire de nos chers enfants pour qui l'école arménienne est avant tout un lieu de rencontre et de plaisirs partagés.

Que d'efforts pour faire régner l'ordre, ressasser les paroles jusqu'à ce que le vocabulaire soit bien intégré et ensuite former des phrases qui plus tard leur serviront dans la vie courante. Tout ceci se fait au prix de nombreuses heures de préparation et une volonté de perfection particulière.

Merci Valya pour ces années de bonheur et la centaine de chansons enseignée à plusieurs générations d'enfants et comme l'a si bien dit notre chère Annie, si ce mercredi 10 février le roi de la journée a été le Carnaval, toi tu en as été la Reine !

Nous avons vu défiler plusieurs déclinaisons de la Reine des neiges, Batman, Spiderman, le Diable en personne, des princes et des princesses de tout horizon.

Que la fête continue au rythme des saisons et que les chants arméniens admirablement codifiés et enseignés continuent à résonner dans les oreilles de tous nos enfants !

Suzu Sahakian

Dates à retenir: mercredi 23 et 30 mars pas d'école.
Reprise : 6 avril

Les anniversaires à l'école:

Arin, Lori, Grégory et Valentine

Gayané, Tsolak et Taline

Visite de Claudia Mäder Rédactrice du Journal Schweizer Monat

Le *Schweizer Monat*, magazine mensuel suisse, traite dans chaque numéro un dossier thématique sur un phénomène culturel, un problème économique ou un pays. **Le numéro de décembre était consacré à l'Arménie.**

Après son voyage au mois de juillet en Arménie, Claudia Mäder a voulu visiter l'école Topalian afin d'entrer en contact avec les Arméniens de la diaspora et pour se faire une idée plus concrète des cours et de la Fondation Topalian.

Հուդեղրահայ Միութիւն Union Arménienne de Suisse

BAREKENDAN 2016

En suivant la signification du mot *Barekendan*, les membres de notre communauté ont encore une fois démontré qu'ils étaient des bons vivants. « **BARI** » = bon et « **KENDANUTYUN** » = vivant.

Comme chaque année, l'Union Arménienne de Suisse, sa troupe de danse Sanahin et l'école Topalian se sont mises ensemble pour marquer cette ancienne fête traditionnelle arménienne dans une ambiance festive et avec plus de 100 participants. Tous et surtout nos enfants étaient ravis de se retrouver et passer un bon moment ensemble.

Magicien, sculptures de ballons, défilé avec déguisements, un bon repas, de la bonne musique et une ambiance joyeuse ont permis de passer une excellente soirée ensemble et d'admirer les personnages créés par les costumes et les déguisements des participants.

Photo: Grant Akopyan

TOURNOI INTERCOMMUNAUTAIRE AMSTERDAM

L'UAS participera aux jeux Intercommunautaires arméniens d'Amsterdam avec une délégation de 54 personnes dont 28 sportifs.

Les jeux se dérouleront durant le weekend de Pâques du vendredi 25 au Lundi 28 mars 2016.

Nos sportifs participeront aux disciplines suivantes : Volleyball, Badminton, Ping-pong, Echecs, Backgammon.

Nous souhaitons bonne chance à nos sportifs!

REVEILLON 2016

Afin de marquer le passage de 2015 à 2016 et, par la même occasion, réunir notre communauté autour d'une activité festive qu'est la célébration du Nouvel An, le comité de l'UAS a décidé d'organiser le Réveillon 2016 au Centre arménien Hagop D. Topalian.

Le succès était sans précédent et pour la première fois et faute de place, nous avons dû, avec beaucoup de regrets, refuser du monde. Plus de 300 personnes de Suisse et même de la France voisine étaient présentes pour cette célébration.

Un superbe orchestre *Hayastan* qui a mis le feu à la soirée, un bon repas, et une excellente ambiance étaient au rendez-vous. Nous avons pu ainsi danser jusqu'à l'aube avant de se quitter dans la bonne humeur en se souhaitant mutuellement une année 2016 pleine de santé, de bonheur et de prospérité.

Le comité souhaite remercier ses fidèles amis qui sont toujours présents pour l'organisation de ses événements.

Photo: Grant Akopyan

RETENEZ LA DATE

Marquez dans vos agendas la date du Gala annuel de notre troupe de danse SAHNAIN qui aura lieu le **samedi 14 mai 2016** à 18h00 à la salle des fêtes de Troinex.

Au plaisir de vous retrouver nombreux comme chaque année.